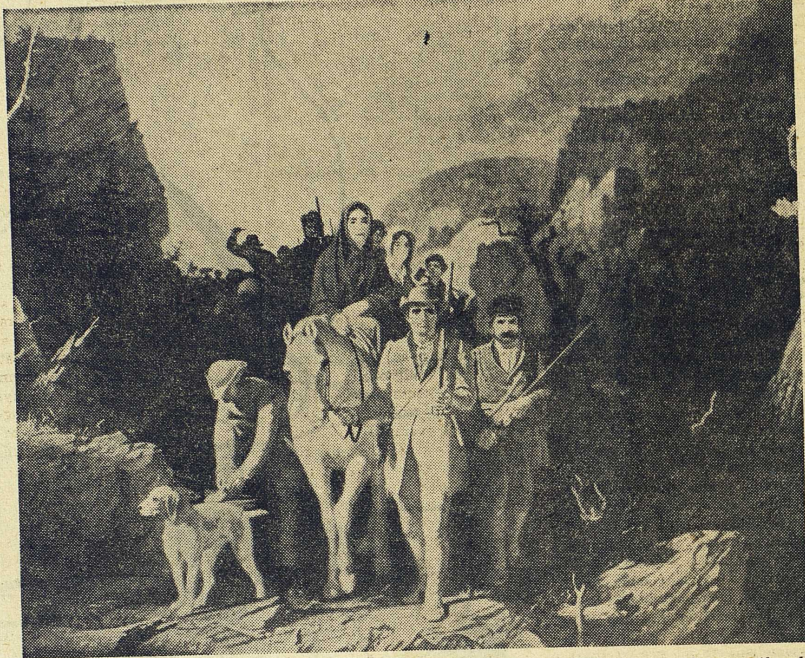


Historieskrivning och politik i USA

TROTS STRIDERNA KRING McCarthyismen, rasfrågan och mycket annat kan avspänningen, samlingen, sägas prägla dagens amerikanska politik. Ja, det kan rent av påstås att de nämnda konflikterna blir framträdande och sensationella just därför att de avtecknar sig mot en bakgrund av relativt lugn, relativ enighet. I en av de bästa böcker som skrivits i modern amerikansk politik ("The future of American politics") klarlade Samuel Lubell för några år sedan att reformerna under Franklin Roosevelts första år och högkonjunkturen under och efter kriget lett till en utbredd känsla av mättnad och nöjdhet, om man så vill av konservatism; stora folkgrupper som för tjugu år sedan levde i svårigheter, oro, missnöje och revolt är nu tryggt infogade i det amerikanska samhället och har från kollektiv protest övergått till privat framåtsträvan. New Deal kritiserar fortfarande av mera extrema liberalkonservativa, men det är inte fråga om att upphäva vad som genomförts, snarare om att mera stillsamt gå vidare i samma riktning, ofta mindre genom unionella än genom delstatliga åtgärder. Jämknings i den Rooseveltska konstruktionen, såsom Taft-Hartley-lagen, kan kritiserar eller prisas: ostridigt är att de inte skakar det stora verket och att deras begränsade innebörd står klar även för de arbetarorganisationer som klandrar dem.

Samma avveckling av motsättningar kännetecknar den utrikespolitiska hållningen. Isolationismen är död; inte ens den halva isolationism, den neoisolationism som för några år sedan vagt och tveksamt presenterades av Herbert Hoover och Robert Taft, hotar den grundläggande enigheten



I illustrationerna till denna artikel ges några prov på amerikansk idealisering av det amerikanska. Ovan en målning från 1850-talet av G. C. Bingham: ett nybyggarfölje, eskorterat av den ryktbare Daniel Boone, på väg väster ut 1775.

i amerikansk politik. Man diskuterar kustöarna och mera teoretiskt och på längre sikt möjligheten av att skilja Ryssland och Kina eller till och med utsikterna för fredliga uppgörelser i stor stil. Men paktsystemet, viljan att stävja den ryska aggressionen inte vid USA:s utan vid de närmast hotade staternas gränser, står fast i allvarlig och ansvarig debatt.

Litet schematiskt och extravagant kan därför Amerika kallas ett belåtet folk som funnit en kallelse. Vid ingripandet i de första och andra världskrigen gällde det att snabbt och rättfärdigt ordna världens förvirrade affärer; de amerikanska eskadern och arméerna var en mänsklighetens milis som skulle slå ned det onda, återställa och reformera. Efter det andra världskriget gick det inte att dra sig tillbaka efter straff- och räddningsexpeditionen. USA blev de fria folkens värmare och ledare. Man kan diskutera om denna roll uppbares av intresse eller idealitet — jag skall här inte stanna vid denna ofruktbara tvist — men man kan inte betvivla att miljoner amerikaner känner rollen som en helig uppgift, en mission. Och för allt flera har det blivit klart att världspolitiken inte är ett problem som man löser — vare sig genom en drabning eller ett avtal — utan ett problem som man måste leva

med, liksom äktenskapets och den sociala samlevnadens.

I denna situation av inre trivsel och yttre kraftutveckling i den hotade mänsklighetens namn är det naturligt att bilden av Amerika, även den vetenskapliga historieforskningens bild, påverkas på så sätt att enhetligheten, inte minst den ideella, observeras och betonas mer än tidigare. Denna tendens framträder också, enligt vad jag kan finna, i ett stort antal arbeten från de senaste åren; flera amerikanska forskare, som har större kunskaper och överblick än jag själv, har bestyrkt denna iakttagelse. Särskilt är tendensen påtaglig om man jämför samtida historieverk med representativa böcker från det skede då USA:s forskare, stimulerade av aktuella konflikter mellan konservatism och radikalism, under ledning av Beard och Parrington uppsårade och belyste liknande motsättningar i äldre tid.

USA:s mest produktive, tillika en av dess främsta historiker, Allan Nevins, hör till dem som kan anses typiska för tidens historieskrivning. Det kan inte påstås att han överslutar eller ens förskömar i sina lika grundliga som fångslande skildringar. Men förståendet drives så långt att klasser och personer av läsaren betraktas med sympati: det låg mera oskicklighet än ond vilja i

den politik som ledde till inbördeskriget, miljärdärerna och de arbetargrupper de stred mot vid sekelskiftet var båda bestämda av begripliga och anständiga motiv. Det finns ingen historiemetafysik i dessa skrifter, och likväl blir det förhållande intrycket en utveckling som är liktydig med framsteg, en harmoni som smälter samman tidskeden, regioner, socialklasser. De ideella argumenten inte bara betonas, utan tas på allvar. Här skymtar inte den benägenhet som man onekligen märker hos Beard och hans skolar: att betrakta ädla motiv som camouflage och att, så snart en politiker eller författare framhåver en ekonomisk faktor, i denna se den "verkliga", den "egentliga" drivfjädern till handlandet.

I hela detta betraktelsesätt finns ett drag av konservatism eller, riktigare, av traditionalism: man ser det förflutna vackert och förgyller därmed även den samtida som kan ses som det förgångnas arv. Men det bör starkt understrykas att däri inte ligger någon som helst anslutning till den extrema konformismen, de reaktionära strävanden som i dagens Amerika företräds av McCarthyismen och den kvardröjande rasideologin. Tvärtom, denna frestelse är samtidens amerikanska historiker helt främmande. Det lär vara omöjligt att

finna en enda forskare av rang som influeras av aggressiv amerikanism, herrefolks- och rasförhållningar — idéer som ännu för några årtionden sedan hade hemorts rätt vid universiteten. Då den amerikanska traditionen beskrives och hyllas är det toleransen, reformviljan, humaniteten det gällande, och några historisk-politiska inlägg, såsom av *Henry Steele Commager* och den äldre *Arthur Schlesinger*, formar sig därför till

stridskrifter mot extremisterna till höger.

De tendenser om vilka jag söker ge en antydning kommer i arbeten om Amerikas utrikespolitiska historia till synes i strävan att uppvisa enhetlighet i hållningen och dominansen av vissa bestämda idéer; som exempel nämner jag Columbiaprofessorn *Frank Tannenbaums* nyss utkomna arbete *The American tradition in foreign policy* (University of Oklahoma

Press). Inom den inrikeshistoriska forskningen ligger motsvarande linje i betonandet av harmonin i stället för dissonanserna, av att gemensamma ideal försvävat de stridande, av att striderna över huvud inte varit så hårda. Ett modernt perspektiv som är av betydelse i detta sammanhang är att mindre framhäva de ekonomiskt-sociala motsättningarna än de orosmoment som kretsar kring prestige och

trygghetskänsla (status) och som snarast inbjuder till psykologiska analyser. Till dessa riktningar inom historien och statsvetenskapen skall jag återkomma. De mest slående exemplen på sambandet mellan historieskrivning och politik finns i arbeten om den ideologiska utvecklingen, och vid ett par sådana skall jag här stanna.

Till de med rätta berömda idéhistoriska undersökningarna efter kriget hör Columbiaprofessorn

Richard Hofstadters *The American political tradition* (Alfred A. Knopf). Det är nödvändigt, skriver Hofstadter i sitt förord, att påvisa "det gemensamma i amerikansk opinion. Existensen av en sådan gemensam opinion har fördunklats av tendensen att ställa den politiska konflikten i förgrunden av historien." Metoden är en analys av en rad ledande statsmäns tänkesätt, från grundlagsfäderna till Franklin Roosevelt. Resultatet är att det gemensamma dominerar, främst de liberala föreställningarna om äganderättens och det privata initiativets värde samt den reservationslösa tron på demokratin. Det klarläggs att de politiker som vi är vana att se som förkämpar för stridande åskådningar (Calhoun och Lincoln, Hoover och Franklin Roosevelt) i det väsentliga hade ungefär samma uppfattning — om utformade åskådningar är det knappast fråga. Skillnaden var inte stor mellan "den konservativa som progressiv" (T. Roosevelt), "den konservativa som liberal" (Wilson) och "patriciern som opportunist" (F. Roosevelt).

Under denna vår har två arbeten utkommit om liberalismen och konservatismen i USA: det ena är författat av Harvardprofessorn Louis Hartz (*The liberal tradition in America*, Harcourt, Brace and Company), det andra av Cornellprofessorn Clinton Rossiter (*Conservatism in America*, Alfred A. Knopf). Böckerna är skrivna oberoende av varandra; deras metod och omfattning är ungefär densamma. Likheten dem emellan är i resultaten nästan komisk, även om Hartz bok som intellektuell prestation står på ett vida högre plan. Vad Hartz kallar liberalism kallar Rossiter — i re-

gel — konservatism; det är den väsentliga olikheten.

Den demokratiska liberalismen har behärskat Amerika, självfallet och i stort sett utan allvarligt motstånd; det har inte funnits någon feodalism eller någon systematisk konservatism och därför inte heller någon socialism; brytningarna har i det hela varit ojämförligt mindre än i Europa. Sådana är Hartz teser. Systemet



Präriejarmaren. Tryck från 1869.

med "vikter och motvikter" i författningen, med högsta domstolen som statsskickets högste väktare har kunnat fungera på grund av den moraliska enigheten; "den amerikanska majoriteten har varit en vänlig färdhund, hållen i ett koppel som skulle passa för ett lejon". Européerna har svårt att förstå detta, ty de är inte som amerikanerna "födda fria". Beard och Parrington, som spårade och skildrade motsättningar mellan konservatism och radikalism och i alla konflikter såg klasstrider, förstod inte Amerika, utan såg det med europeisk blick; de sökte på det särpräglade USA tillämpa de klichéer som formats av

Europas erfarenhet. Då den oklara och oreflekterade amerikanska liberalismen kommer i direkt och långvarig kontakt med kommunism och socialism i främmande länder framträder en tendens till "liberal hysteri", representerad av McCarthyismen. En mogen, medveten amerikansk liberalism är räddningen.

Rossiter, som har en svaghet för att vara lustig genom självmotsägelser, skriver att "amerikanen, liksom hans tradition, är djupt liberal, djupt konservativ", att amerikanens sinne är "en liberal byggnad uppförd på solid konservativ grund", att den amerikanska högern "inte är konservativ i dag därför att den inte varit konservativ sedan mer än hundra år." Vad han vill säga är, såsom den utförliga historiska framställningen visar, helt enkelt att en liberal åskådning är den grundläggande och traditionella i USA; amerikansk konservatism är därför, enligt Myrdals uttryck, inriktad på bevarande av liberala eller rent av radikala principer. Det konservativa program som Rossiter överraskande nog utvecklar efter sin historiska exposé, går bland annat ut på att man skall hålla mindre starkt fast vid den ekonomiska friheten och mera energiskt försvara medborgerlig och politisk frihet; McCarthy och hans anhang avvisas som radikaler i konservativ maskering. Det är ett ordinarit liberalt eller kanske snarare allmänt demokratiskt program som här högtidligt företes som Amerikas räddning i konservatismens tecken.

Min avsikt har varit att genom några exempel belysa hur amerikansk historieskrivning påverkas av dagens politiska situation, sär-

skilt hur harmonin och enhetligheten i landets utveckling blir ett ledmotiv för forskningen. På den punkten är det onödigt att tillägga något. Men vid sidan av temat kan frågan ställas: har dessa historiker, närmast deras idealtypiska företrädare Hartz och Rossiter, rätt?

Med ja eller nej kan naturligtvis inte frågan besvaras. Det ena perspektivet är, intill en viss gräns, lika gott som det andra. I Hofstaedters ord att äldre generationer av historiker koncentrerat sig på konflikterna finns ett stort mått av sanning; värdegemenskapen är lika förtjänt av skildring och analys. En viss olust inställer sig kanske därför (jag tänker främst på Hartz och Rossiter) att synpunkterna är så självklara. Att USA har en liberal tradition, att konservatismen är liberal i Amerika, är blott ett sätt att uttrycka det välkända faktum att överflyttningen till den nya världen och frigörelsen från England på en rad punkter — ekonomisk liberalism, religiös tolerans, politisk demokrati — gav ett förspång som det tog 50 eller 100 år för Västeuropas stater att inhämta, att det självständiga Amerikas tradition alltså var liberal, samt att socialistisk doktrin aldrig fått fäste i denna jordmån. Därmed utesluts emellertid inte hårda politiska och sociala konflikter, inte ens hårda teoretiska motsättningar. De har lysande skildrats av tidigare historiker, men det är inte ett skäl att glömma bort dem. Till och med in-



THAT LIBERTY SHALL NOT
PERISH FROM THE EARTH
BUY LIBERTY BONDS

Fribetsstatyn som försvarslänreklam (1918).

bördeskriget glider liberalismens och konservatismens historieskri- vare över med lätt hand.

Hartz och Rossiter menar att män som Beard och Parrington förstorade motsättningarna i USA därför att de arbetade efter europeiskt mönster. Men de själva bestäms i sitt betraktelsesätt, på ett sätt som leder till mera uppenbara skevheter, av jämförelsen med Europa. De gör Amerika så ytterligt enigt och enhetligt genom att förstora de europeiska konflikterna, de Maistre nämns av dem båda som en typisk europeisk konservativ; vilken konservativ politiker under de senaste hundra åren har påverkats av denne skarpsinnige och absurde tänkare? Marx blir representativ för europeisk socialism; det antyds ej att marxismen i hela Västeuropa är ett övervunnet stadium utanför kommunismen. Hela tiden resonerar dessa författare som om det i Europa finnes klart utformade, hårt stridande ideologier, konservativa, liberala och socialistiska. De skulle må väl av att studera inte de Maistre och Marx utan låt oss säga Erlander, Hjalmarson och Ohlin. Var finns här, om man skalar bort klangfraserna och uttalandena i konkreta detaljer (t. ex. om räntans lämpliga höjd 1 maj 1954 och 1 maj 1955) skillnaderna, de åsiktsskillnader som kommer fram i deklamationer om politikens medel och mål? Och det är snarare de sistnämnda politikerna än de Maistre och Marx som är typiska för demokratiska åsiktsskillnader i Västeuropa under senare tid.

HERBERT TINGSTEN